

ІНТРОДУКЦІЯ

УДК 635.65:575

С. І. СИЛЕНКО, О. С. СИЛЕНКО

Устимівська дослідна станція рослинництва

Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН

с. Устимівка, Глобинський район, Полтавська обл., 39074, Україна

e-mail:udsr@ukr.net

ІНТРОДУКЦІЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИМ РІЗНОМАНІТТЯМ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕНБАНКУ РОСЛИН УКРАЇНИ ЗЕРНОБОБОВИМИ КУЛЬТУРАМИ

Наведено результати роботи по створенню колекцій зернобобових культур на Устимівській дослідній станції рослинництва (УДСР). Колекція зернобобових культур за період 1992 – 2012 рр. збільшилась на 2798 нових зразків та видів квасолі, чини, вики, люпину та вигни.

Завдяки інтродукції генофонд України поповнено новими джерелами високої урожайності, скоростиглості, стійкості до ураження збудниками хвороб та інших цінних ознак. За результатами вивчення інтродукованого матеріалу на УДС створено та зареєстровано в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України (НЦГРРУ) базову колекцію генофонду чини, що включає 1173 зразки походженням з 62 країн; три ознакових колекцій квасолі: за урожайністю та стійкістю до хвороб, що включає 81 зразок походженням з 22 країн; за біохімічним складом насіння, що включає 58 зразків походженням з 22 країн; за придатністю до механізованого збирання та ранньостиглістю, що включає 57 зразків походженням з 17 країн. Виділено 13 зразків-еталонів квасолі звичайної та чини посівної. Створено сорт квасолі звичайної Отрада зернового напрямку використання, який включено в реєстр сортів України в 2011 році. На 01.11.2012 р. колекція квасолі УДСР складає 2579 зразків, чини – 1268, вики – 595, люпину – 503 та вигни – 79 зразків.

Ключові слова: колекції, зернобобові культури, квасоля, чина, вика, люпин, види, інтродукція.

ВСТУП

В сучасних умовах все більш привертають до себе увагу зернобобові культури як джерело екологічно безпечних продуктів харчування. Білки культурних бобових відрізняються високим вмістом незамінних і необхідних людині амінокислот, а за збалансованістю амінокислотного складу наближаються до білка курячого яйця, який вважається еталоном, за вмістом лізину у 2-3 рази перевищують білки хлібних злаків [1].

Особливо гостро стоїть проблема виробництва кормового білка за рахунок зернобобових культур у зв'язку з переводом тваринництва на промислову основу. За аналізом світового балансу зернобобових культур, основним напрямом використання останніх були продовольчі цілі. Однак, у розвинутих країнах основним напрямом використання їх є кормові цілі, хоча збільшилися обсяги використання їх на продовольчі. В нашій країні, як і у розвинутих країнах, переважав кормовий напрям використання зернобобових культур, однак збільшуються обсяги використання їх на продовольчі цілі, зменшуються – на кормові [2, 3].

Зараз селекція зернобобових культур спрямована на створення високоврожайних, посухостійких, стійких до хвороб і шкідників, високоякісних сортів харчового, зернофуражного і кормового напрямків використання [3].

ІНТРОДУКЦІЯ

Колекція зернобобових культур на Устимівській дослідній станції рослинництва представлена місцевими сортами, селекційним матеріалом, спорідненими видами, унікальними експедиційними зборами. Починаючи з 30-х років минулого сторіччя, з розвитком селекційної роботи з зернобобовими культурами в кожній установі України, формувалися робочі колекції. Координувалася ця робота Всесоюзним інститутом рослинництва ім. М. І. Вавилова. Значною мірою ця установа забезпечувала обсяги колекцій тому, що була основним постачальником колекційних форм.

Робота по формуванню колекцій зернобобових культур в Україні значно активізувалась після затвердження науково-технічної програми "Генетичні ресурси рослин" (1992 рік) та створення Національного центру генетичних ресурсів рослин України. Вона стала більш плановою та набула системного характеру. Була проведена інвентаризація наявного генофонду. Зразки були систематизовані за уніфікованою структурою бази паспортних даних, яка погоджена з Європейським каталогом EURISCO та представлена в мережі Інтернет. Це полегшує доступ селекціонерів до зразків та створює більші можливості по обміну колекційним матеріалом з іншими країнами.

У зв'язку з цим метою даної роботи була інтродукція нових зразків зернобобових культур, цілеспрямоване поповнення колекцій та залучення нових зразків в селекційний процес для створення нових конкурентоспроможних сортів.

МАТЕРІАЛИ, УМОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На момент організації НЦГРРУ колекція зернобобових культур Устимівської дослідної станції становила 2226 зразків. За час існування вона збільшилася більш ніж в 2,2 рази і на даний час налічує 5024 зразок (табл. 1).

Зразки зернобобових культур, що надходять з-за кордону, проходять карантинну перевірку та первинне вивчення в інтродукційно-карантинному розсаднику Устимівської дослідної станції рослинництва [4]. Подальше трирічне вивчення проводиться згідно методичних вказівок ВІР [5], морфологічний опис зразків, їх класифікація за господарськими, біологічними властивостями та хімічним складом – за класифікаторами родів: *Phaseolus* L. [6], *Lathyrus* L. [7], *Vicia sativa* L. [8], *Lupinus* L. [9].

Таблиця 1

Динаміка росту колекцій зернобобових культур Устимівської дослідної станції рослинництва Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН, шт.

Культура	1992 рік		2002 рік		2012 рік	
	всього зразків	походження з країн	всього зразків	походження з країн	всього зразків	походження з країн
Квасоля	1256	52	2274	75	2579	79
Чина	938	53	1048	57	1268	59
Вика	32	2	186	33	595	51
Люпин	-	-	162	27	503	44
Вигна	-	-	15	4	79	14
Всього	2226	-	3685	-	5024	-

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Залучення нових зразків та видів зернобобових культур здійснюється за допомогою експедиційних зборів по Україні та ближньому зарубіжжю (Молдова, Російська Федерація), надходження матеріалу з інших генбанків світу (Росії та Сирії) та завдяки співробітництву з селекціонерами нашої країни, Росії та Білорусі. З моменту заснування НЦГРРУ колекції зернобобових культур поповнено великою кількістю споріднених видів культурних рослин: квасолі, чини, вики, люпину та вигни (табл. 2).

ІНТРОДУКЦІЯ

Таблиця 2

**Видовий склад колекцій зернобобових культур Устимівської дослідної станції
рослинництва Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН**

Культура	Назва виду	Кількість зразків за роками, шт.		
		1992 р.	2002 р.	2012 р.
1	2	3	4	5
Квасоля	<i>Ph. acutifolius</i> A. Grey	33	54	57
	<i>Ph. lunatus</i> L.	4	9	9
	<i>Ph. coccineus</i> L.	23	25	27
	<i>Ph. vulgaris</i> L.	1196	2186	2484
Чина	<i>L. annuus</i> L.	3	5	10
	<i>L. aphaca</i> L.	17	27	42
	<i>L. articulatus</i> L.	27	30	42
	<i>L. cassius</i> Boiss.	-	-	1
	<i>L. chloranthus</i> Boiss.	-	2	4
	<i>L. chrysanthus</i> Boiss.	-	-	1
	<i>L. cicera</i> L.	63	71	86
	<i>L. ciliolatus</i> Rech. F.	-	-	1
	<i>L. clymenum</i> L.	18	19	19
	<i>L. gloeospermus</i> Warb. et Eig	-	-	1
	<i>L. gorgoni</i> Parl.	2	4	13
	<i>L. hierosolymitanus</i> Boiss.	-	-	6
	<i>L. hirsutus</i> L.	34	57	73
	<i>L. inconspicuus</i> L.	-	-	12
	<i>L. latifolius</i> L.	-	6	7
	<i>L. marmoratus</i> Boiss. & Blanche	-	-	4
	<i>L. nissolia</i> L.	19	26	37
	<i>L. ochrus</i> L.	24	28	47
	<i>L. odoratus</i> L.	4	5	8
	<i>L. pratensis</i> L.	1	1	1
	<i>L. pseudocicera</i> Pamp.	-	-	6
	<i>L. sativus</i> L.	689	715	790
	<i>L. sylvestris</i> L.	-	8	8
	<i>L. sphaericus</i> Retz.	3	4	5
<i>L. tingitanus</i> L.	34	37	37	
<i>L. tuberosus</i> L.	-	3	3	
<i>L. vinealis</i> Boiss. & Noe	-	-	2	
<i>L. cilicicus</i> Hayeh et Siehe	-	-	1	
Вика	<i>V. sativa</i> L.	21	103	332
	<i>V. villosa</i> Roth.	11	35	40
	<i>V. angustifolia</i> Reichard	-	8	9
	<i>V. articulata</i> Hornem.	-	6	6
	<i>V. benghalensis</i> L.	-	5	5
	<i>V. bithynica</i> L.	-	2	5
	<i>V. cassubica</i> L.	-	1	1
	<i>V. cinerea</i> M. Bieb.	-	1	1
	<i>V. cordata</i> Wulf.	-	2	8
	<i>V. dasycarpa</i> Ten.	-	1	1
	<i>V. disperma</i> DC.	-	2	4
	<i>V. eriocarpa</i> (Hauskn.) Hal.	-	1	1
	<i>V. ervilia</i> (L.) Willd.	-	1	4

ІНТРОДУКЦІЯ

Таблиця 2 (продовження)

1	2	3	4	5
Вика	<i>V. grandiflora</i> Scop.	-	4	8
	<i>V. hajastana</i> Grossh.	-	4	4
	<i>V. hirsuta</i> (L.) S.F. Gray	-	7	16
	<i>V. hybrida</i> L.	-	1	9
	<i>V. hyrcanica</i> Fisch. et Mey.	-	4	10
	<i>V. lathyroides</i> L.	-	2	2
	<i>V. lutea</i> L.	-	5	18
	<i>V. nana</i> Vogel	-	1	1
	<i>V. narbonensis</i> L.	-	11	68
	<i>V. neglecta</i> Hanelt et Mettin	-	3	8
	<i>V. nigra</i> L.	-	1	1
	<i>V. nigra</i> L.	-	1	1
	<i>V. pannonica</i> Crantz.	-	1	1
	<i>V. peregrina</i> L.	-	3	14
	<i>V. tetrasperma</i> (L.) Moench	-	1	1
	<i>V. varia</i> Host.	-	1	1
	<i>V. cracca</i> L.	-	-	2
	<i>V. makrocarpa</i> (J.Moris) Bertol.	-	-	1
	<i>V. melanops</i> Sibth.	-	-	1
	<i>V. michauxii</i> Spreng.	-	-	5
<i>V. monantha</i> Retz	-	-	1	
Люпин	<i>L. albus</i> L.	-	141	469
	<i>L. luteus</i> L.	-	1	9
	<i>L. pilosus</i> Murr.	-	18	18
	<i>L. varius</i> L.	-	2	4
Вигна	<i>L. polyphyllus</i> L.	-	-	3
	<i>V. angularis</i> L.	-	15	17
	<i>V. aconitifolia</i> L.	-	-	41
	<i>V. radiata</i> L.	-	-	21

Упродовж 2005–2010 рр. під керівництвом Національного центру генетичних ресурсів рослин України було здійснено чотири експедиції по Україні (Миколаївська, Кіровоградська, Харківська, Полтавська, Сумська та південно-східні області України). У результаті експедиційних зборів до колекцій залучено цінний матеріал, яким є оригінальне насіння селекційних установ, що знаходяться на даних територіях, місцеві сорти квасолі (10 зразків) та споріднені види чини (25 зразків), вики (27 зразків) та люпину вузьколистого (3 зразки).

Починаючи з 2007 р. спільно з Всеросійським науково-дослідним інститутом рослинництва ім. М. І. Вавилова (Росія, Санкт-Петербург) (ВІР) співробітники станції приймають участь в міжнародних експедиціях по регіонах Росії. У 2007 р. проведено експедицію по центральних областях Росії: Володимирській, Вологодській, Іванівській, Костромській, Новгородській, Тверській і Ярославській. Зібрано 16 зразків зернобобових культур, серед них 6 зразків вики трьох видів: вика посівна (*Vicia sativa* L.), вика плотова (*Vicia sepium* L.), вика мишача (*Vicia cracca* L.); 9 зразків чини двох видів: чина лісова (*Lathyrus sylvestris* L.), чина лучна (*Lathyrus pratensis* L.); один зразок люпину багатolistого (*Lupinus polyphyllus* L.).

У 2008 р. – експедиція по Південному Уралу. Була обстежена територія Республіки Башкортостан (7 районів) і Челябінської області (5 районів). За період експедиції зібрано 38 зразків зернобобових культур, а саме – 15 зразків вики чотирьох видів: вика посівна (*Vicia*

ІНТРОДУКЦІЯ

sativa L.), вика плотова (*Vicia sepium* L.), вика мишача (*Vicia cracca* L.), вика шорстка (*Vicia hirsutus* L.); 21 зразок чини шістьох видів: чина весняна (*Lathyrus vernus* L.), чина гороховидна (*Lathyrus pisiformis* L.), чина бульбаста (*Lathyrus tuberosus* L.), чина круглолиста (*Lathyrus rotundifolius* Willd.), чина лісова (*Lathyrus sylvestris* L.), чина лучна (*Lathyrus pratensis* L.).

У 2009 р. – експедиція на території Північного Сходу європейської частини Російської Федерації. Була обстежена територія Республіки Карелія, Челябінської і Вологодської областей. Зібрано 3 види роду *Vicia* L. – вика мишача (*Vicia cracca* L.), вика плотова (*Vicia sepium* L.), вика шорстка (*Vicia hirsutus* L.), загалом 12 зразків. Залучено 4 багаторічних види роду *Lathyrus* L., – чина весняна (*Lathyrus vernus* L.), чина гороховидна (*Lathyrus pisiformis* L.), чина лучна (*Lathyrus pratensis* L.), чина морська (*Lathyrus maritimus* L.) – 10 зразків, а також зразок люпину багаторічного (*Lupinus perenne* L.).

У 2010 р. – на території Центрального та Південного Уралу. Під час експедиції було проведено збір зразків генофонду рослин у 70 географічних пунктах маршруту. Досліджено райони Республіки Башкортостан, Пермської, Челябінської, Свердловської, Кіровської областей. На території Російської Федерації було зібрано 40 зразків зернобобових культур, представлених двома родами: *Vicia* L. та *Lathyrus* L. Види вики пристосовані до найрізноманітніших умов існування: вони ростуть на луках, в горах, степах та лісах, на вирубах, на відкритих трав'янистих схилах, нерідко зустрічаються як бур'яни на полях, серед посівів і по краях доріг. Зібрано 20 зразків вики шести видів: вика мишача (*Vicia cracca* L.), вика плотова (*Vicia sepium* L.), вика шорстка (*Vicia hirsutus* L.), вика жилкувата (*Vicia nervata* Sipl.), вика лісова (*Vicia sylvatica* L.), вика тонколиста (*Vicia tenuifolia* Roth), вика посівна (*Vicia sativa* L.). Чина представлена шістьма видами: чина Гмеліна (*Lathyrus gmelinii* Fritsch), чина Литвинова (*Lathyrus litvinovii* Iljin), чина гороховидна (*Lathyrus pisiformis* L.), чина лісова (*Lathyrus sylvestris* L.), чина лучна (*Lathyrus pratensis* L.), чина бульбаста (*Lathyrus tuberosus* L.).

Також суттєвим і основним шляхом формування та поповнення колекції зернобобових культур була і залишається тісна співпраця науковців установи з ВІРОм.

Після трирічного і більш тривалого вивчення матеріалу проведено виділення джерел та донорів господарсько-цінних ознак з метою виділення зразків еталонів та створення ознакових, спеціальних, навчальних колекцій зернобобових культур. За період 1992-2012 рр. сформовано та зареєстровано в НЦГРРУ базову колекцію генофонду чини, що включає 1173 зразки походженням з 62 країн, три ознакових колекцій квасолі – за урожайністю та стійкістю до хвороб, що включає 81 зразок походженням з 22 країн; за біохімічним складом насіння, що включає 58 зразків походженням з 22 країн; за придатністю до механізованого збирання та ранньостиглістю, що включає 57 зразків походженням з 17 країн. Виділено 8 зразків-еталонів квасолі звичайної, а саме: квасоля сорту Segledi 41 (UD0301095) – поєднання середньоранньостиглості (84 доби), високої маси 1000 насінин (346 г), стійкості до вилягання (7 балів) з короткостебельністю (висота рослин 43 см) та високим розташуванням нижнього ярусу бобів (15,2 см); квасоля з Афганістану, місцева форма (UD0301025) – поєднання високої урожайності (341 г/м²), групової стійкості до хвороб: звичайної мозаїки (*Phaseolus virus 2* (Pierce) Smith) (9 балів) та бактеріального в'янення (*Corine-bacterium flaccumfaciens* (Halges) Dowson) (7 балів) зі стійкістю до посухи (7 балів) та вилягання (7 балів); квасоля з Азербайджану, місцева форма (UD0302272) – поєднання підвищеної кількості насінин у бобі (5,5 шт.), стійкості до бактеріального в'янення (*Corine-bacterium flaccumfaciens* (Halges) Dowson) (9 балів) та звичайної мозаїки (*Phaseolus virus 2* (Pierce) Smith) (7 балів); квасоля сорту Chaly de Dobrodzha (UD0300786) – поєднання комплексної стійкості до хвороб: бактеріальне в'янення (*Corine-bacterium flaccumfaciens* (Halges) Dowson) (7 балів), звичайна мозаїка (*Phaseolus virus 2* (Pierce) Smith) (7 балів); квасоля сорту Hozoz (UD0301043) – поєднання крупнозерності (маса 1000 зерен 526 г), стійкості до вилягання (7 балів) з підвищеним вмістом білка (24,5%); лінія зернової квасолі (UD0300658) – поєднання високої урожайності (435 г/м²) з масою 1000 насінин (364 г);

ІНТРОДУКЦІЯ

квасоля сорту Segregation black (UD0300782) – поєднання високої урожайності (344 г/м²), вмісту тирозину (4,9%), стійкості до бактеріального в'янення (*Corine-bacterium flaccumfaciens* (Halges) Dowson) (8 балів); квасоля сорту Enorma (UD0301736) – поєднання високого вмісту аспарагінової кислоти (9,5%), фенілаланіну (5,9%), стійкості до фузаріозу (*Fusarium* Link.) (7 балів), бактеріальних плямистостей (*Xanthomonas phaseoli* (E. Smith) Dowson) (7 балів), в'ячень (*Corine-bacterium flaccumfaciens* (Halges) Dowson) (7 балів) при високій урожайності (416 г/м²). Виділено 5 зразків-еталонів чини посівної, а саме: місцева форма з Росії (UD0400512) – підвищене гілкування (8,8 шт. на рослину); місцева форма з Афганістану (UD0400496) – поєднання високої урожайності (333 г/м²) з підвищеною кількістю бобів та насінин на рослині (відповідно: 21,8 шт., до 63 шт.) та високим вмістом білка (31,5%); місцева форма з Афганістану (UD0400500) – підвищена кількість насінин у бобі (3,24 шт.); сорт Білянка (UD0400143) – поєднання високої урожайності (320 г/м²), підвищеної маси насіння з рослини (10,1 г) з високим вмістом білка (30%) і підвищеною природною здатністю до бульбочкоутворення (61,7 мг повітряносухих бульбочок на рослину); сорт Краснодарская 55 (UD0400545) – поєднання підвищеної крупності насіння (маса 1000 зерен – 349 г) з високим вмістом білка (29,7%) при підвищеній продуктивності насіння з рослини (7,5 г).

З виділеного вихідного матеріалу (сорту Харківська штамбова) методом індивідуального добору створено сорт квасолі звичайної Отрада зернового напряму використання, який занесено до Державного реєстру сортів рослин України з 2011 р. Новий сорт характеризується комплексом господарських ознак: технологічністю (розварюваність насіння становить 160 хвилин) і толерантністю до хвороб (звичайної мозаїки (*Phaseolus virus 2* (Pierce) Smith) (7 балів), бактеріальних плямистостей (*Xanthomonas phaseoli* (E. Smith) Dowson) (7 балів), в'ячень (*Corine-bacterium flaccumfaciens* (Halges) Dowson) (9 балів)), посухостійкістю (7 балів), високою стабільною урожайністю насіння (350 г/м²). Кущова форма рослини цього сорту, з гілками, притиснутими до стебла, достатньо висока стійкість до вилягання (7 балів) і невеликий розмір насіння (маса 1000 насінин 240 г) дозволяє збирати якісне насіння прямим комбайнуванням. Впровадження у виробництво сорту Отрада – це ще один суттєвий крок до відродження в аграрній галузі України вирощування квасолі.

З метою широкої пропаганди цінного вихідного матеріалу щорічно в науково-дослідні установи України передається близько 200 зразків різних зернобобових культур

ВИСНОВКИ

До колекцій зернобобових культур протягом 1992-2012 рр. залучено новий вихідний матеріал, який є цінним для селекційної роботи. Впродовж багатьох років досліджень створено та зареєстровано в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України базову колекцію генофонду чини, що включає 1173 зразки походженням з 62 країн; три ознакових колекцій квасолі – за урожайністю та стійкістю до хвороб, що включає 81 зразок походженням з 22 країн; за біохімічним складом насіння, що включає 58 зразків походженням з 22 країн; за придатністю до механізованого збирання та ранньостиглістю, що включає 57 зразків походженням з 17 країн. Виділено 13 зразків-еталонів квасолі звичайної та чини посівної. Створено сорт квасолі звичайної Отрада зернового напряму використання.

Отже, залучення нового матеріалу, його збереження, оцінка та використання направлені на те, щоб сучасна селекція поряд з традиційними запитами виробництва (продуктивність, скоростиглість і т.п.), були зорієнтовані на розвиваючі в світі нові тенденції використання культур, нові технології їх переробки, можливість введення в культуру нових видів.

ІНТРОДУКЦІЯ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ідентифікація ознак зернобобових культур (горох, соя) (навчальний посібник) / Кириченко В. В., Кобизєва Л. Н., Петренкова В. П., Рябчун В. К., Безугла О. М., Маркова Т. Ю. та ін.] / За ред. академіка УААН В. В. Кириченка. – Харків: ІР ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2009. – С. 4.
2. Бабич А. О. Кормові і білкові ресурси світу. – К. : Державна картографічна фабрика, 1995. – 298 с.
3. Клиша А. І., Кулініч О. О., Хорошун І. В. Результати і напрямки селекції зернобобових культур. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН України.– 2010. – № 39. – С. 27–32.
4. Рекомендации по изучению зарубежных образцов сельскохозяйственных культур в интродукционно-карантинных питомниках. – Л., 1986. – С. 69.
5. Методические указания ВИР по изучению зернобобовых культур. – Л., 1975. – С. 40.
6. Широкий уніфікований класифікатор України роду *Phaseolus* L. – Х., 2004. – С. 50.
7. Широкий уніфікований класифікатор роду *Lathyrus* L. – Харків-Устимівка, 2005. – С. 54.
8. Международный классификатор СЭВ вида *Vicia sativa* L.– Л., 1985. – С. 40.
9. Классификатор рода *Lupinus* L. – Л., 1979. – С. 21.

С. И. Силенко, Е. С. Силенко

Устимовская опытная станция растениеводства

Института растениеводства им. В.Я. Юрьева НААН

с. Устимовка, Глобинский район, Полтавская обл., 39074, Украина

e-mail:udsr@ukr.net

ІНТРОДУКЦІЯ І ОБОГАЩЕННЯ БІОЛОГІЧЕСКИМ РІЗНООБРАЗІЕМ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕНБАНКА РАСТІНЬ УКРАЇНИ ЗЕРНОБОБОВИМИ КУЛЬТУРАМИ

Приведены результаты работы на Устимовское опытной станции растениеводства по созданию коллекций зернобобовых культур. Коллекция зернобобовых культур за период деятельности 1992 – 2012 гг., увеличилась на 2798 новых образцов различных культур и видов фасоли, чины, вики, люпина и вигны. Благодаря интродукции генофонд Украины пополнился новыми источниками высокой урожайности, скороспелости, устойчивости к поражению возбудителями болезней и других ценных признаков. В результате изучения интродукционного материала на УОСР создано и зарегистрировано в Национальном центре генетических ресурсов растений Украины базовую коллекцию генофонда чины, которая содержит 1173 образцов происхождением из 62 стран; три признаковых коллекций фасоли: по урожайности и устойчивости к болезням, которая включает 81 образец происхождением из 22 стран; по биохимическому составу семян – 58 образцов происхождением из 22 стран, за пригодностью к механизированной уборке и раннеспелостью – 57 образцов происхождением из 17 стран. Выделено 13 образцов-эталонных фасоли обыкновенной и чины посевной. Создан сорт фасоли обыкновенной Отрада зернового направления использования, внесенного в реестр сортов Украины в 2011 году. На 01.06.2012 г. коллекция фасоли составляет 2577 образцов, чины – 1267, вики – 595, люпина – 503 и вигны – 79 образцов.

Ключевые слова: *коллекции, зернобобовые культуры, фасоль, чина, вика, люпин, виды, интродукция.*

ІНТРОДУКЦІЯ

S. I. Sylenko., E. S. Sylenko

*Ustymivka Experimental Station for Plant Production of
Plant Production Institute nd. a. V.Ya. Yuryev of NAAS
v. Ustymivka, Globynskyi distr., Poltava reg., 39074, Ukraine
e-mail:udsr@ukr.net*

BIOLOGICAL VARIETY INTRODUCTION AND ENRICHMENT OF THE NATIONAL PLANT GENBANK OF UKRAINE BY LEGUMINOUS PLANTS

Giving job performances over are brought on creation of collections of leguminous plants on Ustymivka Experimental Station of Plant Production (UESPP). Collection of leguminous plants for period 1992 - 2012 increased on 2798 new samples and types of kidney beans, grass pea, vetch, lupin and cowpea.

By virtue of introduction the gene pool of Ukraine is filled up by the new sources of the high productivity, precocity, firmness to the defeat of illnesses and other valuable signs causative agents. On results the study of introductions material on UESPP it is created and registered in the National center of genetic resources of plants of Ukraine (NCPGRU) base collection of gene pool of grass pea that includes 1173 samples by origin from 62 countries; three featureous collections of kidney bean: after the productivity and firmness to illnesses, that includes a 81 sample by origin from 22 countries; by biochemical composition of seed that include 58 samples by origin from 22 countries; by a fitness to the mechanized collection and early ripeness that includes 57 samples by origin from 17 countries. Secretary the 13 samples-standards of kidney bean and grass pea. The sort of kidney bean of ordinary Otrada of grain-growing direction of the use, that is plugged in the register of sorts of Ukraine in 2011, is created. On 01.11.2012 collection of kidney bean of UESPP makes 2579 samples, grass pea - 1268, vetches - 595, lupin - 503 and cowpea are 79 samples.

Key words: *collections, leguminous crops, kidney bean, grass pea, vetch, lupin, cowpea, species, introduction.*